

Кылаас чааһын темата : Биир дойдулаахтарбыт төрөөбүт дойдуларын хоһуйуулары.

Сыала:

- Үөрэнээччигэ айар куттаах биир дойдулаахтарын хоһооннорун билиһиннэри, кинилэр үтүө холобурдарыгар иити.
- Сахалы айымньыны ааҕарга угуйуу, саха тылын кэрэтин, сүмэтин инэри, айар дьобуру сайыннары.
- Биир дойдулаахтарынан киэн туттууну, кинилэргэ убаастабыллаах сыһыаны үөскэти.
- Төрөөбүт дойдуга тапталы инэри.

Туттуллар матырыйаал:

- Айымньылары, хаартыскалары көрдөрөр компьютернай презентация;

- Кинигэлэр.

Хаамыта.

1. Учуутал: Үтүө күнүнэн, күндү үөрэнээччилэр!

Бугун биһиги бэйэбит төрөөбүт нэһилиэкпитигэр араас кэмгэ олорон ааспыт биир дойдулаахтарбыт сахалы ылбаҕай тылларынан дойдуларын кэрэ айылҕатын хоһуйууларын, истин тыллардаах хоһооннорун кытта билсиэхпит.

Кинилэр суруйар тиэмэлэрэ уксэ биир: бастакынан, күн күбэй ийэҕэ таптал, иккиһинэн төрөөбүт дойдуга таптал, үсүһүнэн маннайгы ыраас таптал...

11. Учуутал: Билигин эһиэхэ төрөөбүт дойдуга таптал туһунан хоһоонноох илиистэри түңэтиэм, учугэйдик көрүн, биир-биир ааҕаххыт./Учуутал ааҕыан баҕалаах оҕолорго хоһоонноох илиистэри түңэтэр/

1- кы ааҕааччы: Татьяна Ефремовна Винокурова-Сабыйа

Харбаала уоттара

Түннүгүм уоттара угуйан,

Төрөөбүт Харбаалам ыңыраар,

Сүрэҕи төлөттүү кыымынан

Ыраахтан ахтылҕан айманар.

Биһикпин бигэммит сиригэр,

Удьуор – хаан уйабыт иһигэр

Улаатан, дьон буолан сиппибит,

Улахан олоххо киирбибит.

Аймах дьон утума салҕанан,

Түннүгэ мичиннии сандааран,
Дойдубут олоҕо тигиниир,
Үлэни-үөрэҕи кэрэхсиир-
Түбүгэр бултанар, мунхалыыр,
Тыа сирин ырыатын дьиэрэтэр,
Тапталлаах Мангааһын айхаллыыр
Оһуохай оһуорун дьэргэтэр,
Тапталлаах Мангааһын айхаллыыр
Оһуокай оһуорун дьэргэтэр,
Харбаалам түннүгүн тырымын
Хайа да кэм умуорар буолбатын-
Өрүүтүн эдэр саас тапталын,
Оҕо саас оонньоутун санаттын!

Учуутал: Татьяна Ефремовна Винокурова-Сабыйа.

Кини Россия суруйааччыларын союһун чилиэнэ, элбэх хоһоон хомуурунньугун ааптара.

Идэтинэн саха тылын учуутала, билигин бочуоттаах сынньаланга олорор.

Бу “Харбаала уоттара” диэн кылгас хоһоонно төрөөбүт Харбаалабыт олохтоохторун төрүт дьарыктара: бултара, мунхалара, куустээх үлэни кытта дьүөрэлии тутар ырыалара, оһуокайдара хоһуллубут.

2-ис ааҕааччы: Петров Захар Евгеньевич

Харбаала – төрөөбүт алааһым

Дьон-сэргэ олоһун түстээбит
Айылҕа маанылыых дойдута,
Харбаала – төрөөбүт алааһым
Ийэлии истингин, сылааскын.

Ол иһин, быһыыта,
Өбүгэм таптаан олоҕбут,
Налыы томтордоро, өтөхтөрө
Ураты ааттаахтар-суоллаахтар.

Хоро сурда, Быыпсай өтөҕө,
Тиэрбэс, Чаайах, Булҕаһа,
Төгүрүк алааспын тулалыы
Киэркэйэ көҕөрө турдаҕа

Таптаан, түөрэх түһэрэн,
Төбүрүөннээн олоробут,
Томтор аайы дьиэ туттан
Олохпутун онгостобут.

Таптыыр кэрэ алааспыт,
Күнүн аайы сайдан ис,
Үүнр кэрэ ыччаккынан
Сайдды суолун эн тутус!

Учуутал: Петров Захар Евгеньевич – мелодист, учуутал этэ. Кини ырыалара «Үөһээ Бүлүүлэр ыллыыллар» диэн хомуурунньукка уонна Бүлүү педучилищетын выпускниктары хомуурунньугар бэчээттэммиттэрэ. Бу хоһоон тыла борустуой эрээри, киһиэхэ ис хоһооно тийимтиэ уонна дэриэбинэ хас да түөлбөттэн турара, сахалы ааттарынан бэриллиттэ эдэр көлүөнэбэ өбүгэтин билэ сатыырыгар төһүү буолар.

3-үс ааҕааччы: Любовь Мискаева (Прокопьева)

Дойдубар

(хоһоонтон быһа тардыы)
Истин санаа аргыстаах
Айаннааммын кэлэбин
Мэлдьи сырдык ырылаах
Оҕо сааспын ахтаммын
Үөрэх сырдык уйатыгар,
Кэрэ сааспыт кэмигэр,
Билии биэрбит биһигэр,
Үбүлүөйдээх оскуолабар.
Ахтыбыт эбиппин алыһын
Иилинкэйдэһэн үөскээбит
Илин дэриэбинэм оҕолорун,
Кини күөх кырдалыгар
Көрүлүү-көтө улааппыт
Кыраман ыраах кэмнэрбин...
Санаатым аччыгый саастарбын,
Эһээм Тыаһыт оҕонньор
Сырдык уулаах Ынах Күөлүгэр

Илимин көрө барарын,
Тымтайын толору соѳустук
Балыктаах астынан кэлэрин,
Сэрбэйбит бэйэбин көтөѳөн
Сылаастык сыллаан ыларын.
Ыллык үктүүр ыкса ыалларыгар
Ыаѳаска өлүүлээн ыытарын,
Балыгын күндүлээн түнэтэр
Үтүөкэн үгэстээх буолара.Элбэх да сыллар аастылар...

Учуутал: Кини билигин Бүлүү куоратыгар олорор, “Бүлүү куоратын сайдыытыгар кылаатын иһин” бэлиэ хаһаайына. Бу хоһооно истин тылларынан хоһулан төрөөбүт дойдуга тапталы саѳар, оѳо саас сырдык өйдөбүллэрин ураты кэрэтик арыйар.

4-үс ааѳааччы: Егорова Марфа Петровна

Ахтылѳан аргыстаах

Дорообо, оѳо сааһым уйата,
Итиллибит сайылыгым,
Ахтылѳан ырыа аргыстаах
Дойдум буоругар үктэнним,
Сайылыгым ахтылѳанын
Аргыс, доѳор онгостон,
Күүстээх ыра санаабын
Көлө гынан көлүнэн,
Сатыы айан сылаатын
Билбэккэ да кэллим мин.
Сайылыгым сибэккинэн симэнэн,
Кэрэ кыыстыы киэркэйэн,
От-мас дыргыл сытынан,
Уруйдуу-айхаллаа көрүстүн.
Долгуйан, сонньуйан туран
Дойдум ыраас салгынын
Диринник өрө тыынан,
Тынам мунунан эѳирийэн
Толору дьоллонон туран,
Тулабын эргиччи көрөбүн...
Оо, кэрэтиэн дойдум салгына,

Тапталлаах кыракый көлүччэм,
Дууһаны, сүрэби уоскутар
Туспа ураты көстүү.

Учуутал: Марфа Петровна билигин Үөһээ Бүлүүгэ олорор, үлэлиир. Бу кини хоһоонугар киһи хараҕар тута көстөн кэлэр наһаа үчүгэй уобарастаан этиилэр бааллар. Чахчы да төрөөбүт дойду ыраах тэлэһийэ сылдыар киһиэхэ ахтылҕаннаах да буоллаҕа.

5-ис кытгааччы: Саввина Мария Васильевна

Төрөөбүт дойдуну таптыахха

Төрөөбүт дойдуну таптыахха,
Мэлдьитин истинник саныахха,
Харыстыы арчылыы сылдыахха,
Үтүөкэн кэһиилээх кэлиэххэ.

Төрөөбүт дойдуну таптыахха,
Өрүүтүн махтана ахтыахха,
Эгэлгэ араас кэрэтин
Элбэх дьонно тирдиэххэ.

Төрөөбүт дойдуну таптыахха,
Төрүт буору умнумуохха,
Тэлэһийэн да сылдыаммыт
Төһөнөн кэлэ туруохха.

Учуутал: Бары билэргит курдук, Маша билигин устудьуон, кини бу хоһоонун оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан суруйбута. Биир саастыылаахтарыгар анаан төрөөбүт дойдуну харыстыырга, таптыырга, биир санааҕа түмүллэргэ ынтырар.

Биһиги биир дойдулаахтарбыт оҕо саастара ааспыт, тапталлаах төрөөбүт дойдуларыгар анаабыт хоһооннорун доргуччу аахтыбыт уонна бэйэбит эмиэ кичэм санаабытын хомоҕой тылынан ыпсаран, хоһоон гынан суруйуоҕун эрэ.

/Учуутал оҕолорго эрдэ бэлэмнэммит илиистэри түһэтэр, оҕолор суруйаллар, бүһпүттэр илиистэрин биэрэллэр, учуутал илиистэрин холбоон тиһэр, илиинэн суруллубут чараас хомуурунньук буолан тахсар./

-Оҕолоор, бу суруйуубут барыта холбоһон, төрөөбүт дойдубутугар тапталбыт туоһута буолла, маны бары харыстаан көрөр сирбитигэр ыйыахпыт, ааһыахпыт. Түмүктээн эттэххэ, киһиэхэ ханна да тийбитин иһин оҕо сааһа ааспыт төрөөбүт дойдута олус күндү, ахтылҕаннаах буолар.

Туханыллыбыт литература:

1. Манаастар. /Саха Өрөспүүбүлүкэтэ, «Үөһээ Бүлүү улууһа (оройуона)» МӨ дьаһалтата, “Манаас нэһилиэгэ” МТ дьаһалтата; хомуйан онордулар: М.П.Григорьев, Т.Е. Винокурова-Сабыйа.-Дьокуускай: Медиа-холдинг Якутия, 2018
2. Кынат анньыммыт кыһабыт... Коллектив Магасской СОШ, составление, 2016
Оформление. РИО медиа-холдинга,2016